Uilenwerkgroep Deurne

Verslag 2024

Januari 2025 | Henk Cleutjens

Uilenwerkwerkgroep Deurne
Verslag activiteiten en resultaten 2024

1. Inleiding

Je leest nu het verslag van de activiteiten en resultaten over het jaar 2024 van de Uilenwerkgroep Deurne. De groep heeft als doel de bescherming van de kerkuil en de steenuil.

2. De werkgroep

De uilenbeschermingsactiviteiten in Deurne zijn in 1979 gestart, dus inmiddels zo'n **46 jaar geleden**. Het werkgebied omvat de gehele gemeente Deurne. Daarnaast heeft de groep een beperkt aantal (12) broedlocaties in beheer in de aangrenzende gemeenten Gemert-Bakel (Milheeze), Horst aan de Maas (Griendtsveen en Evertsoord) en Helmond. In de gemeente Deurne hangen twee kasten, die door twee naburige werkgroepen worden gemonitord.

Het Brabants Landschap ondersteunt de ruim 80 Brabantse uilenwerkgroepen met raad en daad o.a. via het beschikbaar stellen van nestkasten, veiligheidscursussen, een ongevallenverzekering, een online systeem voor het monitoren van de broedlocaties en het maken van het jaarlijkse provinciale verslag voor de circa 615 vrijwilligers en de circa 5.600 gastgevers.

De Uilenwerkgroep Deurne bestaat per 31-12-2024 uit 16 vrijwilligers.

3. Het weer in het broedseizoen 2024: heel nat en heel warm

De weersomstandigheden zijn belangrijk voor de stand van de muizen en daarmee voor het broedsucces van de uilen.

Zoals blijkt uit de onderstaande toelichting waren de vooruitzichten aan het begin van het broedseizoen niet echt denderend: net als eerdere jaren was het in het voorjaar heel nat. De verwachting was dat daardoor de holletjes en gangen van de muizen zouden onderlopen en dat ze daardoor minder jongen zouden voortbrengen. Gelukkig viel het achteraf allemaal mee: zie onder §5 Broedresultaten.

Winter (december 2023, januari en februari 2024): heel zacht, heel nat en heel somber

De winter was heel zacht: de gemiddelde temperatuur bedroeg 6,3°C tegen een langjarig gemiddelde van 3,9°C .

Ook qua neerslag was deze winter een recordjaar: landelijk viel er 308 mm. neerslag tegen 204 mm normaal.

Landelijk schijnt de winterzon gemiddeld 218 uur. In de winter van 2023/2204 moesten we het doen met 173 uur.

Lente (maart, april, mei): record warm, weer heel nat en somber.
Met een gemiddelde temperatuur van 11,8 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C was de lente de warmste sinds het begin van de metingen. Maart was nog droog, maar in april was het heel nat en in mei zelfs recordnat. Net als in de winter scheen de zon ook in de lente 2024 minder dan gemiddeld: 504 uur tegen 567 normaal.

Zomer (juni, juli, augustus): warm en zonnig met een normale hoeveelheid neerslag
De zomer 2024 kende twee gezichten: de eerste helft was vaak koel en nat, de tweede helft (vooral in augustus) vaak warm en droog.

4. Aantal gastgevers en broedlocaties

4.1. Gastgevers

Een gastgever is een particulier of een bedrijf of een organisatie, die zijn of haar gebouw (bijv. huis, bedrijfspand, kerk) of ander eigendom (erf, boom) ter beschikking stelt voor een broedlocatie (vaste nestkast of vrije broedlocatie) van een uil. Meestal is er bij een gastgever sprake van één broedlocatie, maar soms zijn er bij één gastgever meerdere broedlocaties, bijvoorbeeld een steenuilenkast en een kerkuilenkast.

De bovenstaande grafiek toont de ontwikkeling van het aantal gastgevers over de laatste 10 jaren.

Over 2024 hadden we 191 gastgevers met een of meerdere broedlocaties. In ons werkgebied zijn al veel broedlocaties, daarom is ons beleid gericht op continuïteit, d.w.z. houden wat we hebben en geen grote uitbreidingen.

4.2. Broedlocaties

Aantallen in 2024

De broedlocaties kunnen worden onderscheiden in **vaste** broedlocaties (of te wel nestkasten) en **vrije** broedlocaties. Bij deze laatste gaat het vaak om steenuilen die broeden tussen het dak en het dakbeschot of isolatie (bijv. tempex).

In 2024 hadden we 270 broedlocaties in beheer, waarvan 181 voor de steenuil (SU) en 89 voor de kerkuil (KU). Van die 270 waren er 248 vast (SU 166 en KU 82) en 22 vrij (SU 15 en KU 7).

Qua aantal broedlocaties behoort onze werkgroep daarmee tot een van de grootste van heel Noord-Brabant.

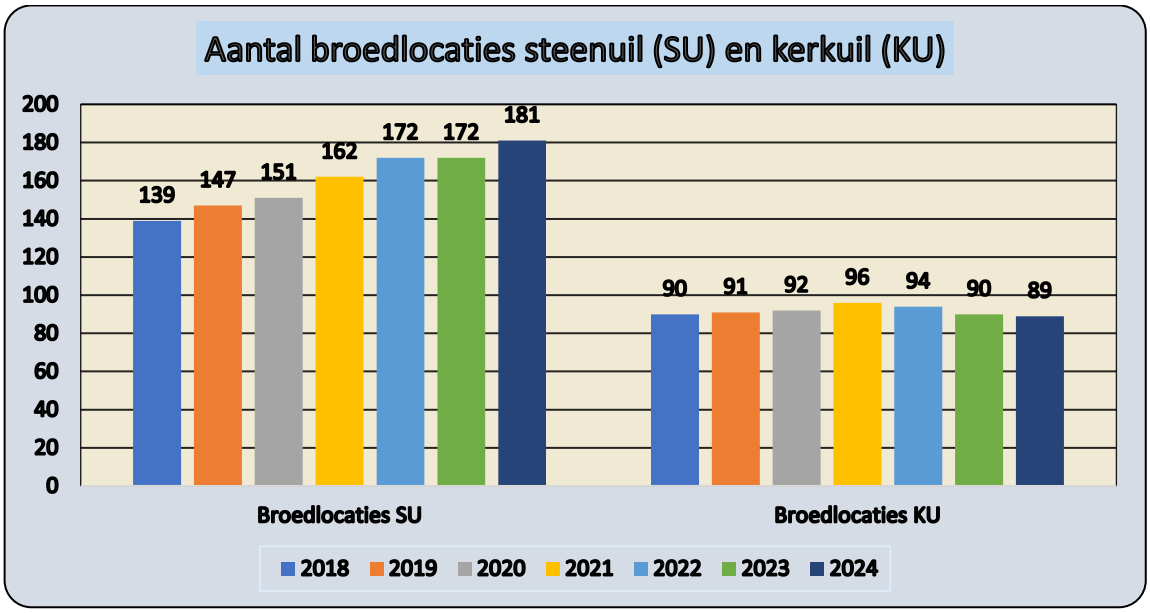

Bovenstaande grafiek toont de ontwikkeling van het aantal broedlocaties over de laatste 7 jaren. Bij de steenuil is nog steeds een toename te zien (in 7 jaren met meer dan +30%).
Bij de kerkuil is sprake van een stabilisatie rond de 90 broedlocaties.

Het plaatsen van een steenuilenkast is veel makkelijker dan het maken en installeren van een kast voor de kerkuil.

De steenuilenkasten worden namelijk “kant en klaar” door het Brabants Landschap aangeleverd (zie afbeelding links) en kunnen meestal meteen in een boom of tegen een (buiten)muur worden geplaatst.

Bouwkundige of andere aanpassingen zijn meestal niet nodig.

Anders is het met de kerkuilenkasten. Die worden als bouwpakket met losse onderdelen aangeleverd en moeten dus eerst nog in elkaar worden getimmerd. Een klusje waar onze dames niet voor terugschrikken:

En als de kast dan klaar is volgt het meest ingewikkelde onderdeel. De kast moet naar boven worden gehesen en op zijn plaats worden gemonteerd. Daarbij zijn vaak eerst bouwkundige voorzieningen en aanpassingen nodig, zoals het maken van een gat door een muur, het wijzigen van de invliegpijp en het maken van de draagconstructie waarop de kast kan worden geplaatst. Dat vereist bouwkundige kennis en die is -ook bij onze groep- erg schaars.

Geografische spreiding van de broedlocaties in 2024

Onderstaande kaart geeft een beeld van de verspreiding van de broedlocaties van onze groep. De rode bolletjes betreffen kerkuilbroedlocaties, de groene zijn voor de steenuil.

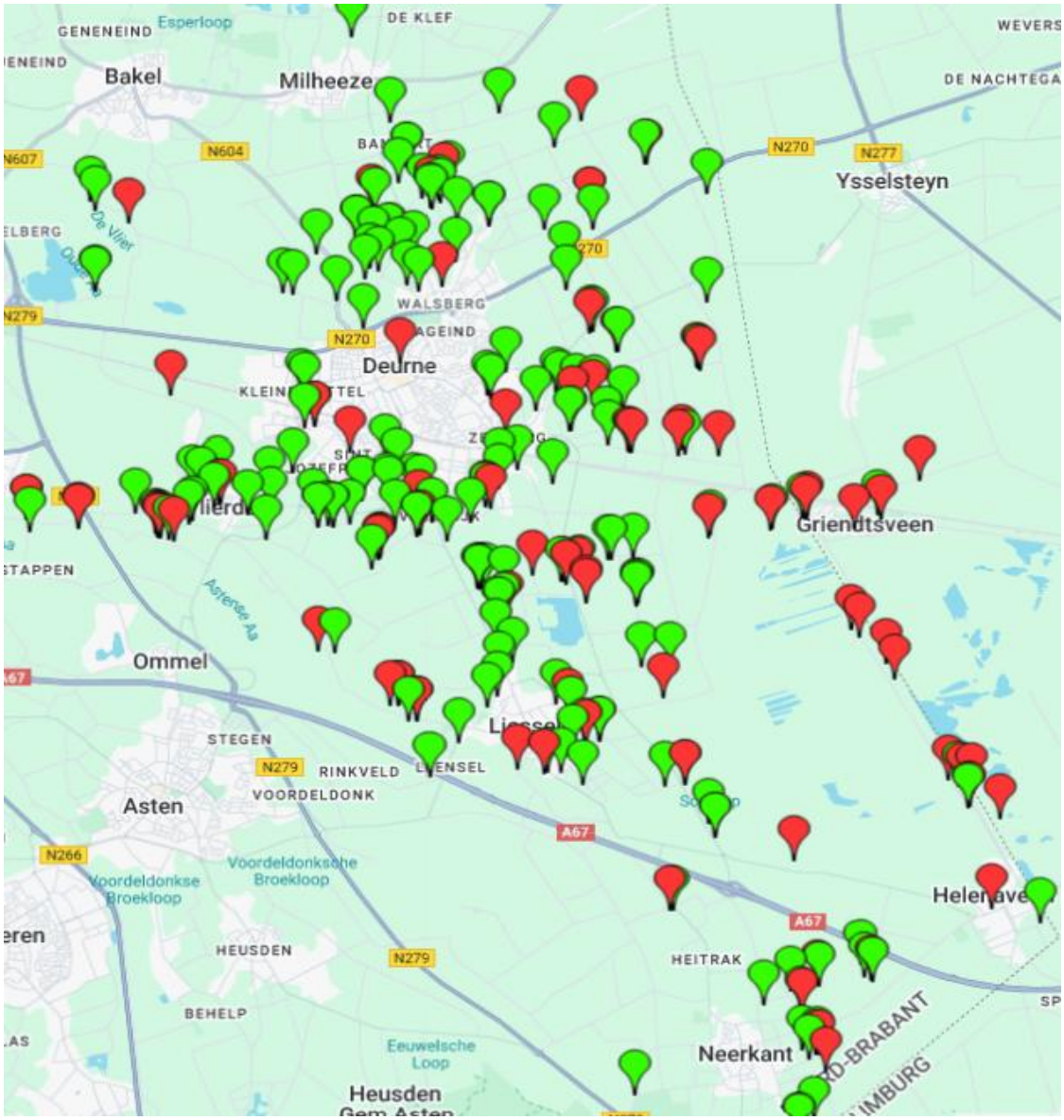

Het aantal steenuilennestkasten is in de laatste jaren fors toegenomen. Dat geldt niet alleen voor de gemeente Deurne, maar voor geheel Brabant. Vroeger was het waarnemen van een steenuil echt een zeldzaamheid, tegenwoordig zijn ze vaak te zien, ook aan de randen van en zelfs binnen de bebouwing.

Peel en bos zijn niet geschikt als broedplaats voor kerkuilen en steenuil. Daarom worden er door ons daar geen nestkasten geplaatst. Buiten deze gebieden zijn er nu overal in Deurne genoeg broedlocaties voor deze prachtige uilensoorten.

Door de goede spreiding en ook gezien het aantal en de leeftijd van onze vrijwilligers, is ons beleid gericht op continuïteit: “houden wat we hebben”. Alleen op echt interessante plaatsen, bijv. bij locaties, waar uilen zijn gesignaleerd en waar nog geen nestkast aanwezig is, wordt eventueel nog wel een nieuwe nestkast geplaatst.

5. Broedresultaten

5.1. Samenvatting van de broedresultaten in 2024

Bij de start van het broedseizoen was het erg nat. De vele neerslag leidt er toe dat gangetjes en holen van de muizen onder water komen te staan en dat er daardoor minder muizenjongen zijn. Daarom waren de verwachtingen voor het broedseizoen niet echt hoog gespannen.

Qua aantal broedgevallen viel het gelukkig allemaal mee, zie de navolgende grafiek. In 2024 was het aantal broedgevallen van de steenuil 61 en bleef zich daarmee rond het niveau van 60 van de laatste jaren bewegen. De kerkuil scoorde 23 broedgevallen, wat erg goed is.

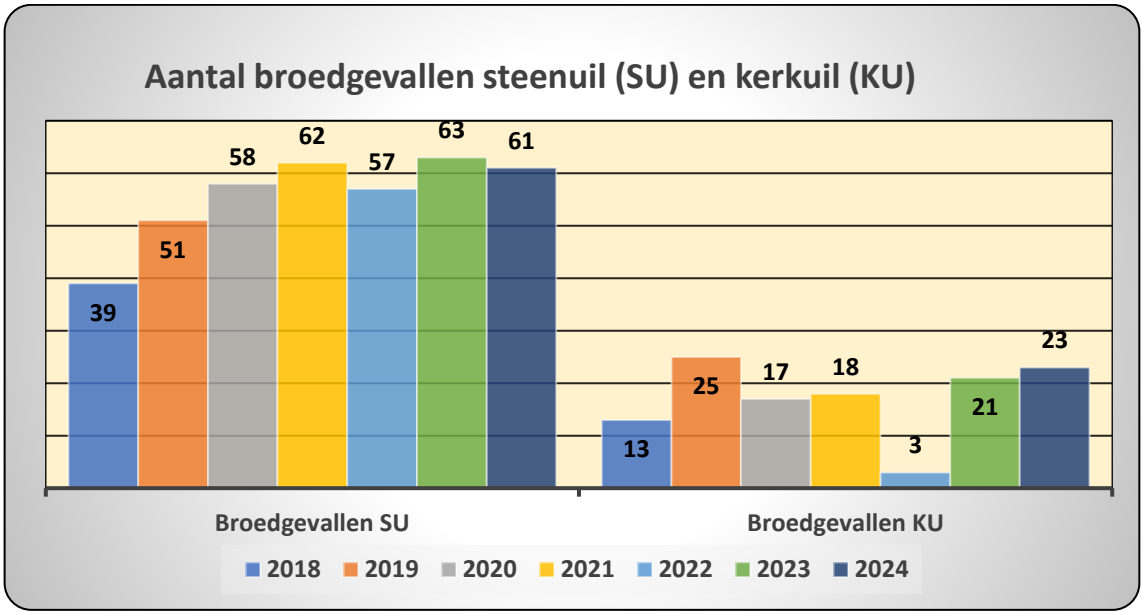

Het aantal jongen (bepalend voor de reproductie) viel daarentegen niet mee, zie de grafiek hieronder. Er was sprake van kleine legsels, met relatief weinig eieren en weinig jongen. Ook waren er nog al wat dode jongen. Zie §5.4 voor een detaillering per uilensoort.

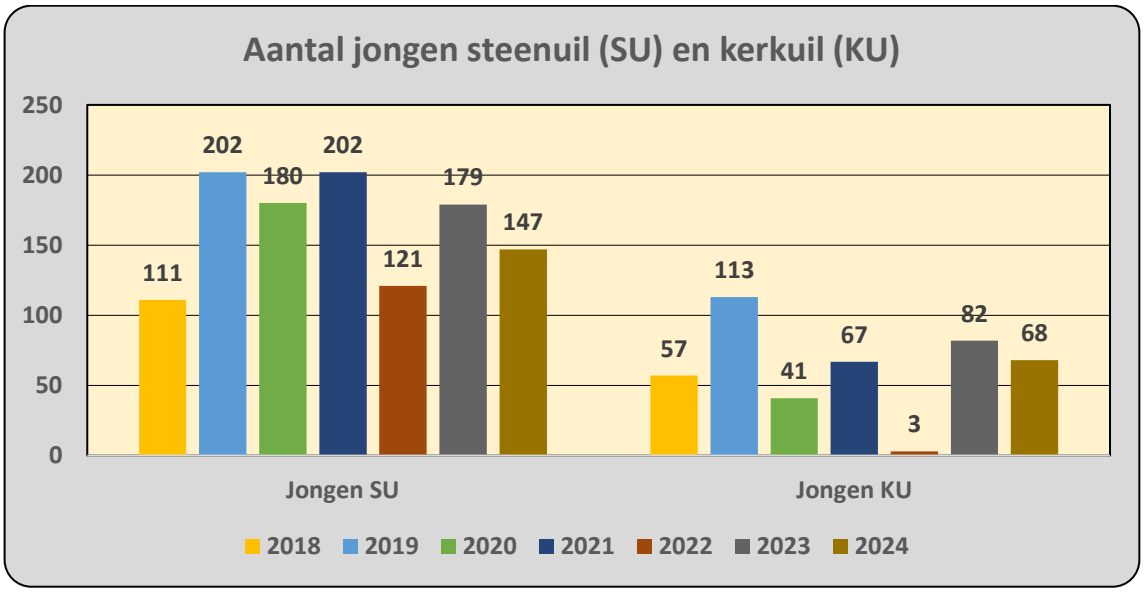

5.2. Bezetting en bezettingsgraden

Nestkasten worden meestal geplaatst op “kansrijke” locaties, bijv. met een goed biotoop of waar al eerder uilen zijn gesignaleerd. Een garantie dat het dan ook echt tot een broedsucces komt, is er nooit. Soms broeden er -op 2 meter hoog- kerkuilen in een klein tuinhuisje, soms hangt er een nestkast in een prachtig natuurgebied met volop voedsel (muizen) en wordt de kast nooit door uilen bewoond. Het blijft ieder jaar weer een verrassing.

Onderstaande grafieken tonen de bezetting van de gecontroleerde broedlocaties (vast + vrij).

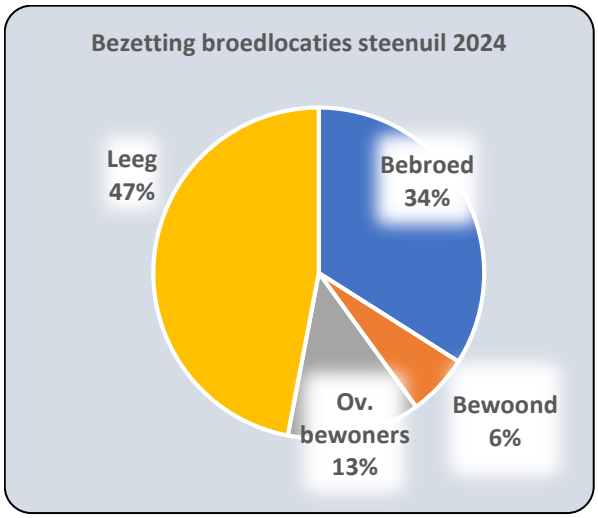

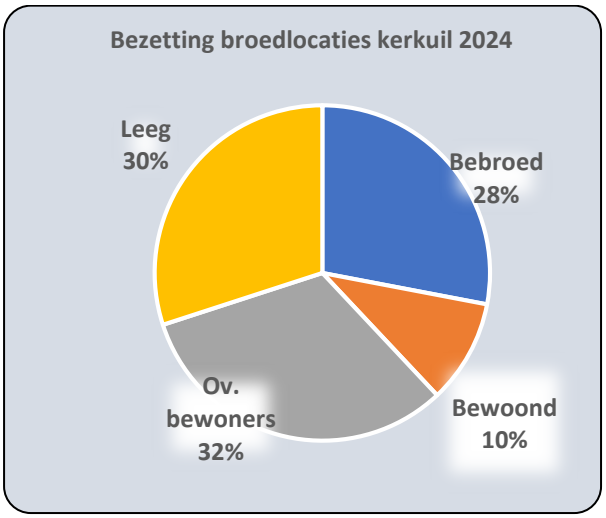

Bebroed =	met eieren en evt. jongen van uilen
Bewoond =	een of meer uilen aanwezig, maar geen broedgeval van uilen
Overige bewoners =	geen uilen, wel andere dieren: holenduif, spreeuw, kauw, mees, vlinder, bijen
Leeg =	geen uilen en geen overige bewoners

In bebroede en bewoonde broedlocaties zijn dus uilen geweest. Het totaal daarvan noemen we de **bezettingsgraad broedlocaties** (vast en vrij). Voor steenuilen kwam die -aldus berekend- op 40% (2023: 48%) en voor kerkuilen op 38% (2023: 37%).

Opvallend is de stijging van het aantal lege kasten bij de steenuil. Ook op provinciaal niveau was die toename te zien, maar wel in veel mindere mate dan in Deurne.

Samengevat: in ongeveer 2 van de 5 kasten zaten in 2024 uilen.

5.3. Geografisch spreiding van de broedgevallen in 2024

Onderstaande kaart geeft een beeld van de verspreiding van de **broedgevallen** van onze groep.

De rode bolletjes betreffen de broedgevallen van de kerkuil , de groene zijn van de steenuil.

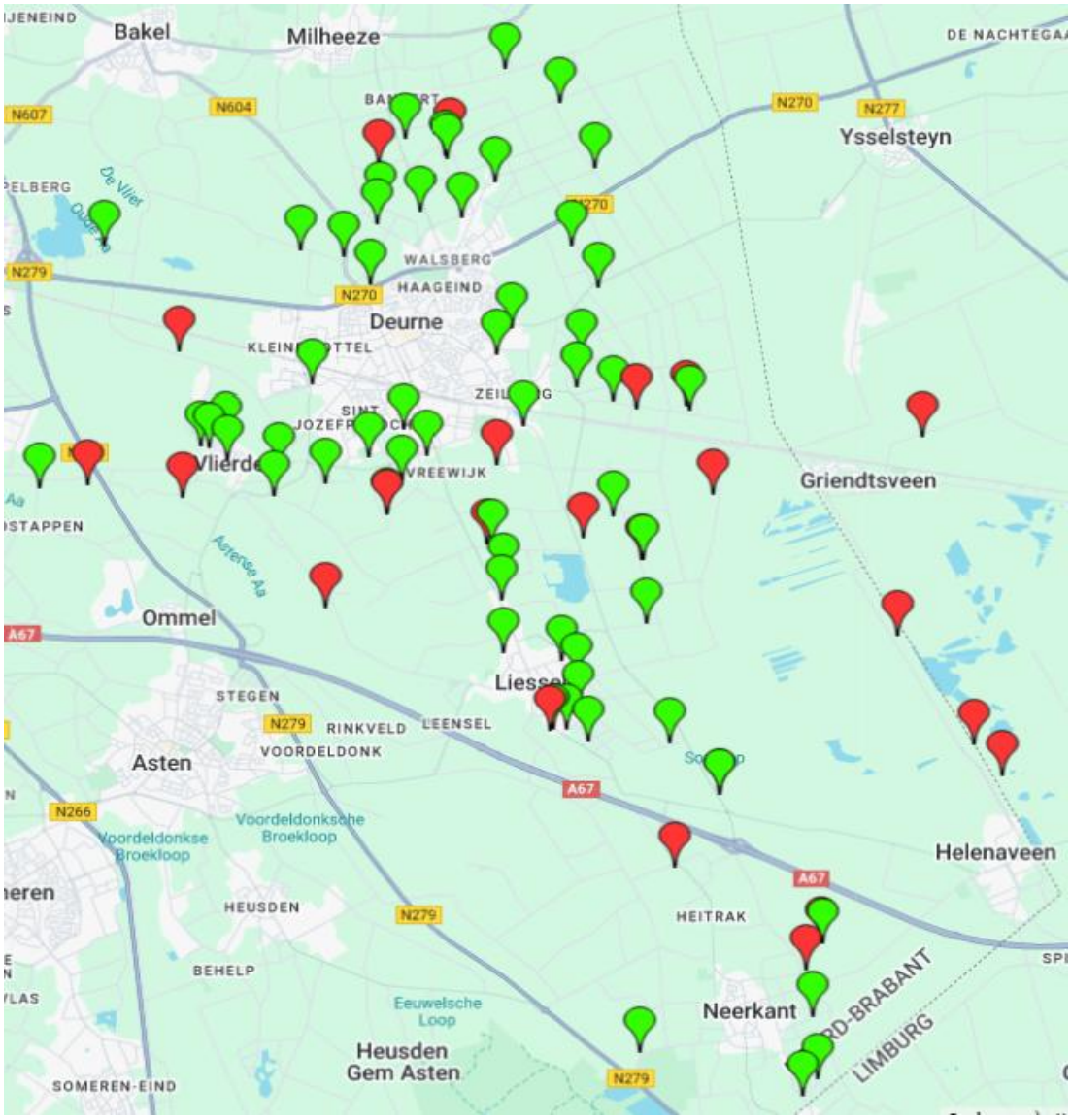

In de volgende § 5.4 wordt nader ingegaan op de broedresultaten 2024, allereerst van de steenuil (§ 5.4.1), vervolgens op die van de kerkuil (§ 5.4.2).

5.4. Broedgevallen, eieren en jongen

5.4.1. Steenuil

In onderstaand overzicht en grafieken zijn de belangrijkste uitkomsten van de steenuil over de laatste 7 jaren vermeld.

Steenuil	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal broedgevallen	39	51	58	62	57	63	61
Aantal eieren	131	216	206	231	167	233	185
Aantal niet uitgekomen eieren	20	14	26	29	46	54	35
Aantal jongen	111	202	180	202	121	179	150
Gemidd. aantal eieren per broedgeval	3,4	4,2	3,6	3,7	2,9	3,7	3,0
Gemidd. aantal jongen per br.geval met jongen	3,1	4,0	3,3	3,5	2,6	3,5	2,9

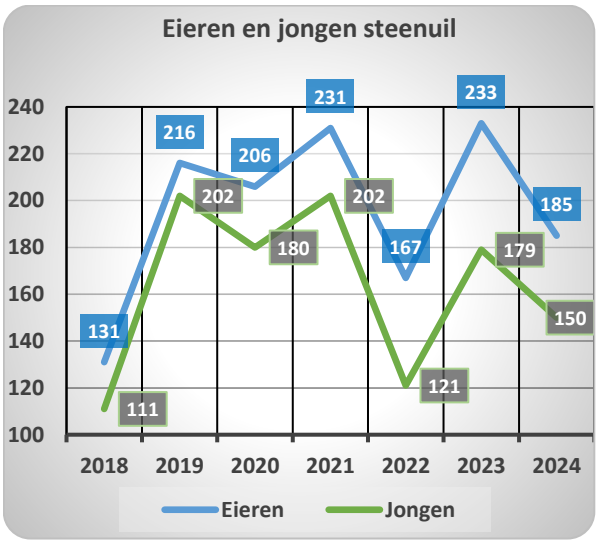

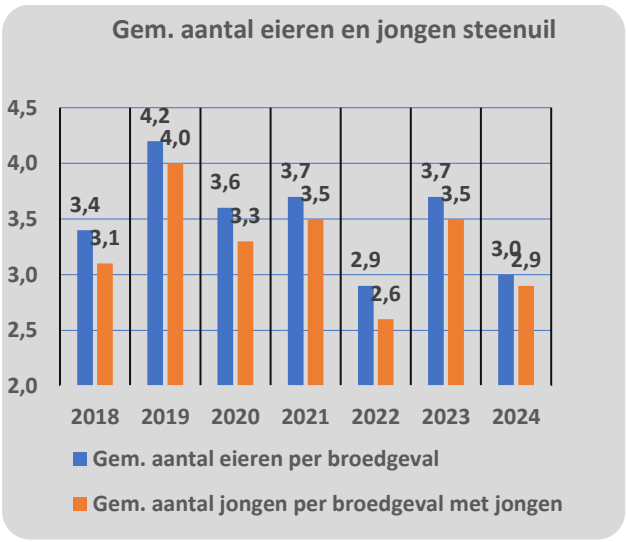

Ondanks het natte broedseizoen van 2024 bleef het aantal broedgevallen van de steenuil met 61 op een goed niveau. Ook in 2024 hadden we een -zelden voorkomend- 2e broedgeval (zelfde kast als in 2023). In beide legsels kwamen de eieren niet uit. Waarschijnlijk is er sprake van 2 vrouwtjes op deze locatie.

De gemiddelde legselgrootte was heel klein: het gemiddeld aantal eieren en het aantal jongen was -op het rampjaar 2022 na- het kleinste van de afgelopen 7 jaren.

Bij de kerkuilen zagen we een nog scherpere daling van de legselgrootte (zie §5.4.2).
In muizenarme jaren kan de steenuil -in tegenstelling tot de kerkuil- overschakelen op ander voedsel zoals wormen en kevers. In de nestkasten van de steenuil werden in 2024 nog al wat vogels als prooidier aangetroffen.

Zoals uit de bovenstaande grafieken blijkt is er een sterke relatie tussen het aantal broedgevallen en de gemiddelde legselgrootte: zijn er veel broedgevallen dan is de legselomvang ook groot (en omgekeerd). Dat is ook logisch: als er veel voedsel voor de uilen is, dan hebben ze meer legsels en die zijn bovendien groter.

5.4.2. Kerkuil

In onderstaand overzicht en grafieken zijn de belangrijkste uitkomsten van de kerkuil over de laatste 7 jaren vermeld.

Kerkuil	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal broedgevallen	13	25	17	18	3	21	23
Aantal eieren	62	128	59	83	8	96	90
Aantal niet uitgekomen eieren	5	15	18	16	5	14	22
Aantal jongen totaal	57	113	41	67	3	82	68
Gemidd. aantal eieren per broedgeval	4,8	5,1	3,5	4,6	2,7	4,6	3,9
Gemidd. aantal jongen per br.geval met jongen	4,8	4,7	2,6	3,9	3,0	4,6	3,6

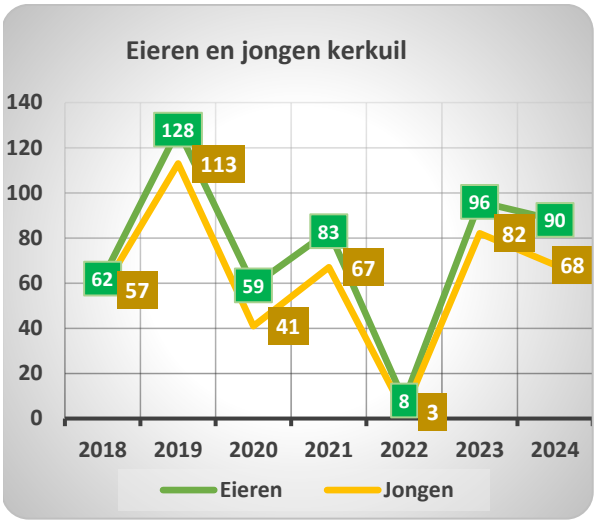

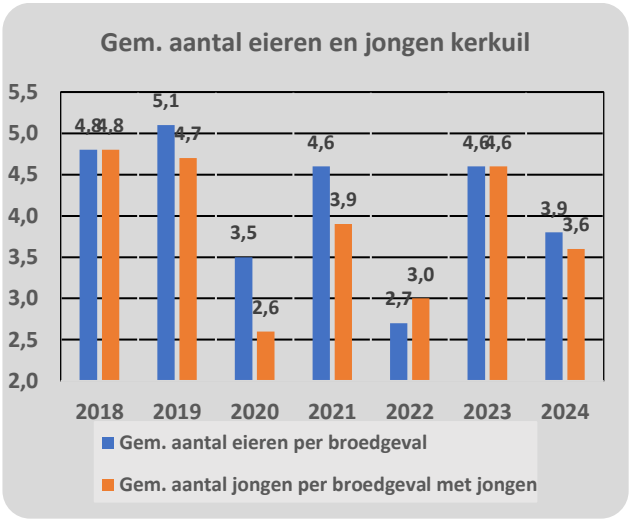

Ook bij de kerkuil lag het aantal broedgevallen met 23 op een heel hoog niveau. Tweede broedgevallen van de kerkuil komen niet vaak voor. In 2024 was dat er één, dat overigens helaas mislukte, net als het eerste broedgeval op deze locatie.

De gemiddelde legselgrootte daalde flink t.o.v. 2023: het aantal jongen per broedgeval met jongen daalde met 1.0, waardoor er in totaal maar 68 jonge kerkuilen het levenslicht zagen.

Net als bij de steenuilen is er ook bij de kerkuil een sterk verband tussen het aantal broedgevallen en de gemiddelde legselgrootte: zijn er veel broedgevallen dan is de legselomvang ook groot (en omgekeerd).

5.4.3. Uilenogen

Uilen staan bekend als nachtjagers. Toch jagen niet alle uilen uitsluitend in het donker. Hoe kun je aan de ogen van een uil nu zien of hij alleen 's nachts, of ook overdag of in de schemering, actief is? Daar is een handig ezelsbruggetje voor.

Oogkleur
In Nederland komen uilen voor met zwarte ogen, oranje ogen en gele ogen. Uilen met zwarte ogen, zoals de bosuil en de kerkuil, zijn pure nachtjagers. Soorten die oranje ogen hebben, zoals de oehoe en de ransuil, jagen ook in de schemering, dus met zonsopgang of zonsondergang. Uilen met een gele iris, zoals steenuil, velduil en ook de sperweruil, zijn voor een groot deel ook overdag actief.

Uitzonderingen
Je kunt dus over het algemeen zeggen: hoe lichter de ogen van de uil, hoe lichter het is op het tijdstip waarop hij jaagt. Maar in de natuur zijn altijd uitzonderingen te vinden. Zo heeft de ruigpootuil lichtgele/witte ogen. Toch staat hij bekend als uitgesproken nachtjager.

6. Overige activiteiten van de uilenwerkgroep

6.1.1. Project ErvenPlus

Aanleiding

Veel diersoorten (vogels, zoogdieren en insecten) zijn afhankelijk van erven en het aangrenzende boerenland. Daar vinden ze voedsel en nestplaatsen. Doordat boerenerven de afgelopen tientallen jaren steeds “netter” zijn geworden en meer zijn verhard voor machines en gebouwen, of gewoon voor het gemak van weinig onderhoud, zijn deze plekken nu minder geschikt voor dieren en vogels. Dat is jammer en problematisch, want zo gaan veel erfbewonende soorten al jaren in aantallen achteruit.

Project ErvenPlus

Om hierin verandering aan brengen is in 2016 in Noord-Brabant het project ErvenPlus van start gegaan. Doel hiervan is het verbeteren van het leefgebied van soorten die op of rond een erf leven.

ErvenPlus is een project van het Brabants Landschap, Brabantse gemeenten en natuurverenigingen en wordt mogelijk gemaakt door subsidie van de Provincie Noord-Brabant en cofinanciering van de deelnemende gemeenten.

Erfeigenaren in de deelnemende gemeenten kunnen zich hiervoor aanmelden. Wanneer de aanvraag is gehonoreerd (het budget en dus het aantal mogelijke deelnemers is beperkt), neemt een getrainde erfscanner het betreffende erf onder de loep.

Hij/zij brengt vervolgens een advies uit o.a. over beplanting, zaadmengsels en nestkasten ook voor de steenuil en/of de kerkuil. Inmiddels zijn er zo 1.500 erven onder de loep genomen. Er zijn duizenden nestkasten geplaatst (mussen, zwaluwen etc.) en vele bomen en hagen geplant.

Project ErvenPlus en de uilenwerkgroep Deurne

Ook de Gemeente Deurne heeft -met een beperkt budget- meegedaan aan dit project. Onze Uilenwerkgroep heeft ook haar steentje bijgedragen. Zowel in 2022 alsook in 2024 hebben we een aantal aanvragen ontvangen.

Ter plaatse is vervolgens door ons onderzocht of de betreffende locatie geschikt was om daar een of meer uilenkasten voor de steenuil en/of de kerkuil te hangen. Bij een deel was dit geval en werden er uilennestkasten geplaatst.

Helaas moesten we ook enkele aanvragen afwijzen. Oorzaak hiervan is dat er in de onmiddellijke omgeving van de beoogde locatie al een of meer uilenkasten waren geplaatst. Verder speelt ook de capaciteit en gemiddelde leeftijd bij onze groep een rol. Elke nieuwe kast moet ook ieder jaar worden gecontroleerd en worden schoongemaakt.

6.1.2. Nieuwbouwprojecten in Deurne

Zoals in veel andere gemeenten wordt ook in Deurne hard gewerkt om de woningnood tegen te gaan. Momenteel staan er hier enkele grote uitbreidingsprojecten op stapel: de Groene Heerlijkheid (het “Boerenbond-terrein” bij de Praxis en de Welkoop) en de Grote Bottel.

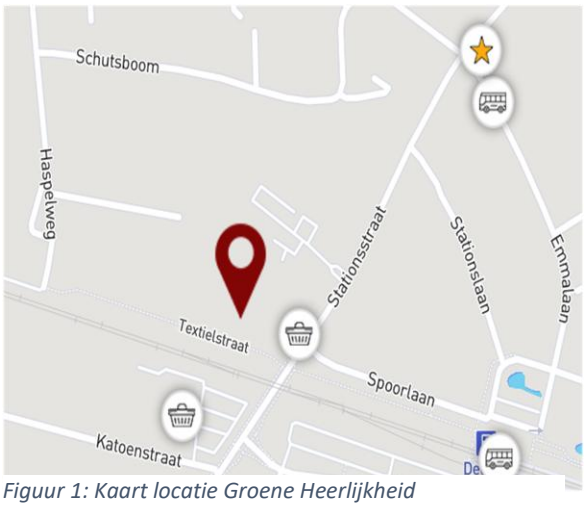

Figuur 1: Kaart locatie Groene Heerlijkheid

Dit soort uitbreidingsplannen kunnen schadelijk zijn voor diersoorten, die volgens de Omgevingswet beschermd zijn. Er moeten dan maatregelen worden genomen om die schade te voorkomen of te verzachten.

Gemeenten en projectontwikkelaars hebben hiervoor meestal niet de benodigde expertise in huis en schakelen dan een gespecialiseerd ecologisch onderzoeksbureau in. Maar deze bureaus hebben vaak niet de benodigde kennis over de plaatselijke aanwezigheid van beschermde dieren.

Voor de twee locaties in Deurne werd het ecologisch bureau Kruidbos benaderd. Samen met dit bureau zijn door ons de steenuilen en de kerkuilen in en rond deze twee gebieden in kaart gebracht. Daarbij stuitten we op enkele nog voor ons onbekende “uilenlocaties”.

Figuur 2: Locatie De Grote Bottel, onderaan de Binderendreef

Op dit moment (januari 2025) wordt nog overlegd over de te nemen verzachtende maatregelen. Wij stellen ons hierbij constructief op, waarbij het zeker **niet** de bedoeling is om de bouw van de noodzakelijke woningen te vertragen of te blokkeren.

Door het succes van Brainport Eindhoven wordt verwacht dat er de komende jaren ook in Deurne nog vrij omvangrijke uitbreidingsplannen zullen worden gerealiseerd. Dat zal ook ten koste gaan van het leefgebied van de kerk- en steenuilen.

6.1.3. Ringen en terugmeldingen

Door onze ringer John Vereijken is ook in 2024 een aantal oude, maar vooral ook jonge uilen geringd. Het betrof 52 steenuilen (10 adulten en 42 jongen) en 26 kerkuilen, allen jongen.

De ringgegevens met informatie over gewicht en vleugellengte worden doorgegeven aan het NIOO Vogelstrekstation. Bij het controleren van de broedlocaties worden soms volwassen geringde uilen aangetroffen. Ook worden er -helaas dode- geringde uilen gevonden (vaak verkeersslachtoffers).

De informatie over deze “terugvondsten” wordt via het programma GRIEL aan het Vogeltrekstation gemeld. De ontvangen terugmeldingen leveren heel interessante informatie op over leeftijden en herkomst.

John heeft helaas te kennen gegeven om m.i.v. 2025 te stoppen met het ringen van uilen. Hij heeft helaas geen opvolger. Wij danken John voor zijn jarenlange bijdragen.

6.1.4. Overige activiteiten

- **Provinciale uilenavond:** zoals gebruikelijk, werd deze avond weer in theater de Speeldoos in Vught gehouden (15 mei 2024). Enkele leden van onze uilenwerkgroep waren op deze avond aanwezig.

- **Uilenmonitor**: voor het monitoren van alle gegevens van het Netwerk Uilenbescherming Brabant is -met een forse inbreng van onze werkgroep- een geautomatiseerd online monitoringsysteem ontwikkeld. Ook in 2024 werden weer enkele verbeteringen aangebracht.

  De gegevens blijven eigendom van de betreffende werkgroep en individuele gegevens van gastgevers, broedlocaties en broedgevallen worden niet aan derden ter beschikking gesteld.

- **Nestkaart / SOVON:** van een aantal broedgevallen worden gegevens i.h.k.v. het project Nestkaart doorgegeven aan SOVON.

- **Ransuilen:** informatie over roestende ransuilen wordt doorgeleid naar het Brabants Landschap.

- **Uitwisseling ervaringen met andere uilenwerkgroepen:** met enkele andere uilenwerkgroepen werden ervaringen uitgewisseld, zoals VWG IVN Bakel (“Ut Vuggelke”, UWG Bladel en UWG de Maasheggen.

7. Vrijwilligers

De Uilenwerkgroep Deurne bestaat per 31-12-2024 uit 16 leden. Het is een “hybride” werkgroep met “vogels van diverse pluimage”: een aantal is (alleen) lid van Vogelwerkgroep de Kulert, een ander deel (alleen) van roofvogelwerkgroep de Peelhorst en sommigen zijn van geen enkele andere groep lid.

In 2024 konden we twee nieuwe vrijwilligers verwelkomen. De eerste daarvan bleek de 600e Brabantse vrijwilliger te zijn. Twee medewerkers van het Brabants Landschap reisden op 28 mei af naar Deurne om dat heuglijk feit te vieren. Verder verliet in 2024 één vrijwilliger onze uilenwerkgroep.

Elke gastgever is “toebedeeld” aan één of meer vrijwilligers. Hij/zij of het sub-groepje onderhoudt de contacten met de gastgever, voert de controles uit, legt de broed- en andere gegevens vast en onderhoudt de broedlocaties. Op die manier worden de verantwoordelijkheden goed belegd en ontstaat er een mooie en duurzame relatie tussen gastgevers en vrijwilligers.

Het aantal ervaringsjaren van de vrijwilligers van onze groep bedraagt per 31-12-2024 inmiddels gemiddeld liefst 16,6 jaar. Sommigen zijn al meer dan 40 jaar als vrijwilliger actief. Dat heeft zijn voordelen, maar zeker ook zijn nadelen.

De gemiddelde leeftijd ligt inmiddels op 65,1 jaar. De meeste “kartrekkers” van de groep hebben de leeftijdskaap van 70 jaar inmiddels al ruim gerond!

Nestkasten controleren vraagt soms de nodige creativiteit !

Zoals bij veel verenigingen zijn jongeren moeilijk te porren voor dit mooie werk. Het vraagt om jarenlange “commitment” en verantwoordelijkheid. Een keertje meegaan, wat sommigen misschien dan nog wel willen, zet geen zoden aan de dijk. En elke vereniging vist in dezelfde en steeds kleiner wordende vijver.

Ben of ken je iemand die mee wil doen: je bent meer dan welkom !!